

Nepřipustit návrat ke konfrontačnímu modelu evropské bezpečnosti

Pět let bez železné opony

Od revolučního podzimu 1989 nás dělí již téměř 5 let. Politická mapa Evropy se nejen obrazně, ale i fakticky radikálně změnila. Důsledky tohoto zvratu se nejvýrazněji promítají do podmínek zajištění evropské bezpečnosti. Pět let je dosti dlouhá doba, abychom dosah událostí a jejich význam pro zajištění evropské bezpečnosti mohli hodnotit s dostatečným odstupem a bez nánosu dobové euforie. Na druhé straně to zase není tak dlouho, aby nám z paměti vymizely ostré kontury všeho, čeho jsme se rádi zbavovali a co bezprostředně nebo nepřímo patřilo mezi jevy, jež podněcovaly odpor občanů završený revolučním zvratem.

* * *

Pád totalitních režimů byl dějinnou událostí světového významu. K jeho nejvýraznějším důsledkům v oblasti mezinárodní bezpečnosti patří odstranění bipolárních vztahů mezi USA a SSSR a jejich spojenci (či satelity), definitivní ukončení studené války a vytvoření základních podmínek pro harmonizaci politických a bezpečnostních poměrů na evropském kontinentě. Likvidací bipolárního systému evropské bezpečnosti byla odstraněna hrozba totálního válečného konfliktu, v němž by zřejmě shořelo všechno a všichni. Vznikla však nová bezpečnostní rizika, která jako by mnohé zaskočila.

Překonávání nesmiřitelné animozity mezi USA a SSSR, jež v letech studené války tvořila základ konfrontačního modelu evropské bezpečnosti, bylo doprovázeno postupnou erózí východního bloku, která skončila jeho rozpadem a naprostým zhroucením sovětského impéria. Proces dezintegrace totalitních byrokraticko-administrativních režimů se nezastavil u destrukce přežilých mechanismů politické moci, ale pokračoval rozkladem státních celků a soustátí. Vznik nových subjektů mezinárodních vztahů byl často doprovázen výbuchy historicky motivované nenávisti, obnoveného nepřátelství a aktuálních sporů o pozůstalost zanikajících impérií a federací.

Mezinárodní společenství nebylo připraveno nově vzniklé konflikty efektivně řešit. Ani jeho bezpečnostní instituce jim nedovedou účinně předcházet a jen s velkými obtížemi jsou schopny se dohodnout na společných akcích při jejich zvládání. Důsledky ozbrojených střetů destabilizují bezpečnostní situaci v Evropě. Objevilo se množství lokálních konfliktů místo globálního, který v podstatě působil stabilizačně, protože jeho předpokládaný obsah a rozměry vzájemně zadržovaly

účastníky konfrontace. Průběh a důsledky současných ohnisek napětí podstatu existence lidské civilizace bezprostředně sice neohrožují, významně však oslabují její odolnost, komplikují a brzdí její rozvoj a napomáhají rozšiřovat „virovou nákazu“ nových rizik a hrozeb.

Lze dokonce slyšet názory, že překonaný model konfrontační stability alespoň zajišťoval klid a mír v Evropě. Prý počty lidských obětí a obrovské ztráty materiálních a duchovních hodnot v lokálních konfliktech jsou příliš vysokou cenou za jeho odstranění. Je tomu skutečně tak? Mají stoupenci tohoto názoru pravdu? Hledání správné odpovědi nemá jen akademický význam, ale je důležité i z praktických důvodů.

Dnes si zřejmě nikdo nedovolí otevřeně propagovat konfrontační model bezpečnosti jako východisko ze současné bezpečnostní situace v Evropě. Byl příliš zjevnou organickou součástí studené války. A její důsledky jsou natolik zřetelně negativní, že o návrat k ní snad nikdo neusiluje. Často se však objevují pokusy aplikovat postupy, které mohou ve svých důsledcích vytvářet podmínky pro vznik situací a vztahů, jichž se lidstvo s velkou úlevou zbavilo. Jejich nositelé, aniž by si to uvědomovali, tím nepřímě přispívají k evoluci evropské bezpečnostní situace směrem ke konfrontačnímu modelu. Někteří to dokonce nepokládají za nic tak strašného, vždyť prý Evropě zajistil téměř půlstoletí bez válek.

Je však nezbytné si uvědomit, že úroky z dluhů, kterými konfrontační model evropské bezpečnosti zatížil konto národů střední a východní Evropy, nebezpečným způsobem komplikují i současný evropský vývoj.

Konfrontační model umocnil záporné stránky komunistického politického a ekonomického systému a o celá desetiletí zabrzdil rozvoj států, které se k němu hlásily. Znemožnil řešit historicky nazrálé problémy nejen uvnitř sovětského impéria a ve sféře jeho vlivu, ale i ve vztazích mezi státy obou systémů. Lidstvo v důsledku toho věnovalo obrovskou část svého intelektuálního potenciálu, velké duchovní úsilí a nesmírné materiální prostředky na rozvoj zbrojení, místo toho, aby se zabývalo hledáním racionálních postupů při zvládání globálních hrozeb, jež jsou časovanou bombou planetárního vývoje.

Obrovské částky vynakládané na zbrojení, a to nejen účastnickými státy aliancí, které se na konfrontaci bezprostředně podílely, ale i dalšími zeměmi světového společenství, odčerpávaly prostředky nezbytné na odstranění hladu, nemoci a negramotnosti miliónů obyvatel Země a na ozdravení životního prostředí. Za léta stabilizovaného nepřátelství splácíme v současnosti příliš vysokou daň. Dluh je natolik veliký, že nelze ani reálně odhadnout délku splátkového období. Mírové dividendy, s nimiž se po skončení studené války a po zmírnění dynamiky zbrojení počítalo, nejsou mnohdy dostačující ani na to, aby pokryly náklady spojené s likvidací nadbytečných zbrojních arzenálů. Mj. také v důsledku nadměrného zbrojení schází nyní zemím bývalé Varšavské smlouvy kapitál, nezbytný na převedení jejich zbrojní výroby z let studené války na stav, který by odpovídal nové vojenskopolitické situaci v Evropě a ve světě.

Hledání nového modelu evropské bezpečnosti

Historickou neopodstatněnost a vyčerpávající náročnost aplikace konfrontačního modelu evropské bezpečnosti si již v hloubce studené války uvědomovala řada politiků a politologů na obou pólech konfliktu. Důkazem toho jsou jednotlivé vlny oteplení vztahů mezi Východem a Západem, nazývané také politickým uvolněním. Nikdy však nevyšly v důsledné překonání vojenské konfrontace. Ukázalo se, že zánik tohoto modelu a jeho náhrada jiným byla možná jen za předpokladu radikální změny politických poměrů v komunistických státech, až po pádu totalitních režimů. Přesto se, alespoň v rovině politických úvah, o nutnosti změny konfrontačního modelu evropské bezpečnosti jiným, přijatelnějším, po léta vedly rozsáhlé diskuse.

Jediným multilaterálním kontinentálním fórem, které již v letech studené války umožňovalo dialog o jiném než konfrontačním pojetí evropské bezpečnosti, byla Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE). Od počátku bylo zřejmé, že každý z vojenskopolitických bloků při tom sledoval vlastní politické záměry. Přesto však hodnotové a materiální přednosti společenského systému vytvářely nadějně předpoklady pro postupné prosazení koncepcí atlantické aliance. Potvrdily se prognózy odborníků, kteří předpovídali nesmírnou obtížnost a zdlouhavost tohoto dialogu.

Státy sovětského bloku byly zejména prvních deset let po přijetí Závěrečného aktu (1975) podrobovány na různých fórech helsinského procesu tvrdé kritice za neplnění jeho ustanovení, především v humanitární oblasti. Přesto, že tato „charta evropských národů“ nemá závaznost mezinárodních smluvních aktů, sehrála v letech studené války v evropském vývoji velmi podstatnou úlohu, a to nejen v procesu hledání přijatelnějšího modelu bezpečnosti, než byl konfrontační.

Závěrečný akt KBSE nešťastně nastavoval totalitním režimům zrcadlo, zejména v otázkách dodržování lidských práv a základních svobod. V konfrontaci základních hodnot, na nichž byl každý ze soupeřících systémů postaven, vládní představitelé států východního bloku měli v podstatě dvě možnosti: buď souhlasit se změnami svého politického systému, které by odpovídaly mezinárodním standardům, stanoveným úmluvami a konvencemi o lidských právech a občanských svobodách, nebo postupně ztrácet vliv na politický vývoj ve svých zemích. Nakonec život prosadil v podstatě obě.

Vládnoucí špičky v některých státech Varšavské smlouvy pod vlivem vnitropolitického vývoje, např. v Maďarsku a Polsku, byly ochotny v otázkách respektování lidských práv a při uplatňování demokratických zásad uspořádání společnosti ustoupit více. V jiných zemích, jako např. v Československu, Rumunsku, Bulharsku nebo bývalé NDR, projevil v tomto směru velmi málo ochoty. Obyvatelstvo ve všech státech bývalého sovětského bloku však stále důrazněji požadovalo zásadní změnu politického a hospodářského systému.

Na tyto historicky již dávno přezrálé výzvy se v polovině 80. let pokusil nejkomplexněji odpovědět tehdejší představitel Sovětského svazu, M. Gorbačov. Vývoj však ukázal, že jeho odpovědi v mnoha parametrech nekorespondovaly s realitou života. Zejména koncepce řešení ekonomických a vnitropolitických problémů „těžce nemocné“ společnosti sovětského impéria a jeho představy o organizaci státu se ukázaly jako východiska do slepé uličky.

Na druhé straně však zahraničněpolitické teze jeho nového politického myšlení významně přispěly k radikálnímu obratu ve vojenskopolitickém a vojenskostrategickém myšlení a posléze i v chování Východu. V důsledku toho Západ začal s představiteli Varšavské smlouvy jednat o vojenskobezpečnostních otázkách s větší důvěrou. Nejprospěšněji se to projevilo zejména na bilaterálních a multilaterálních fórech, zabývajících se problematikou kontroly zbrojení a odzbrojení. Průběh a charakter rozhovorů v druhé polovině 80. let na většině z nich opravňovaly k rostoucí naději na dosažení pozitivních výsledků.

Zvrat ve vojenskopolitické oblasti - důležitý faktor revolučních změn

Obrat v postojích politického vedení dominantního státu Varšavské smlouvy přinutil i sovětské maršály a generály revidovat své přístupy k řešení některých otázek omezování a kontroly zbrojení. Teprve tato radikální změna umožnila přijmout stockholmský dokument o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti v roce 1986. V něm se do značné míry podařilo prosadit princip transparentnosti vojenských aktivit jako klíčový prvek západní koncepce utváření vzájemné důvěry ve vojenské oblasti.

Pozitivním testem upřímnosti politické a zčásti i vojenské špičky SSSR, zda je odhodlána pokračovat v zásadních změnách vojenské politiky a vojenskostrategického plánování, byl vztah k dohodě s USA o úplné likvidaci celé kategorie jaderných zbraní - raket středního a kratšího doletu. Již v době, kdy byla smlouva o zničení této skupiny bojových prostředků podepsána, převážná většina vojenskopolitických odborníků ji pokládala za historický mezník, a to nejen v oblasti omezování jaderné výzbroje, ale i ve vztazích mezi oběma póly vojenskopolitické konfrontace vůbec. (Podepsána byla 8. prosince 1987 ve Washingtonu a vstoupila v platnost 1. června 1988 po výměně ratifikačních listin mezi R. Reaganem a M. Gorbačovem v Moskvě).

Tento v dějinách mezinárodních vztahů unikátní krok významně přispěl i k prohloubení procesu KBSE ve vojenskobezpečnostní oblasti. Nesporně rovněž pod jeho pozitivním vlivem probíhala i třetí následná schůzka (hodnotící konference) KBSE ve Vídni. Závěrečný dokument, který byl na ní přijat v lednu 1989, nejenže stanovil mandát jednání o konvenčních ozbrojených silách a vytýčil další postup při řešení otázek týkajících se evropské bezpečnosti, ale rovněž konstatoval shodu účastnických států v tom, „...že plné respektování principů ve všech jejich aspektech je podstatné pro zlepšení jejich vzájemných vztahů.“ (Závěrečný dokument vídeňské následné schůzky KBSE, Svoboda, Praha, 1989, s. 4). Z kontextu preambule je zřejmé, že zdůraznění požadavku „respektování principů“ se vztahovalo zejména na lidská práva a základní svobody.

Z časových souvislostí je zcela zjevná vzájemná příčinná propojenost výrazného prohloubení procesu evropské bezpečnosti s počátkem rozpadu totalitních režimů. Reálný podíl jednotlivých faktorů na této dějinné události světového významu objektivně zhodnotí s větším časovým odstupem teprve historici. Rozhodující podíl přitom zcela určitě přičknou genetickým anomáliím „reálného socialismu“, které způsobily jeho vnitřní degeneraci. Mezi faktory, jež totální kolaps tohoto politického systému urychlily, bude však zcela jistě uváděn i helsinský proces. Přitom je para-

doxní, že o jeho zahájení od konce 60. let všemožně usilovali právě představitelé evropských socialistických států.

Diskuse na různých fórech a úrovních KBSE podstatně napomohla k sblížení názorů významných evropských politických sil na základní otázky zajištění kontinentální bezpečnosti. Vzhledem k podstatě konfrontačního modelu bezpečnosti nebylo však realistické očekávat, že pouhá možnost dosažení shody v názorech na pojetí nového bezpečnostního uspořádání v Evropě urychlí realizaci teoretických projektů. Celoevropský konsens o koncepci nové evropské bezpečnostní architektury byl stále v nedohlednu. Nepřiblížilo jej ani to, že se ke konci 80. let v důsledku změn v zahraničněpolitické strategii Sovětského svazu podařilo přijmout rozsáhlá opatření, upevňující evropskou bezpečnost, která by ještě před pěti - deseti léty byla pokládána na fantastický úspěch.

Jak na Východě, tak i na Západě se velmi zaujatě diskutovalo o tom, zda evropská bezpečnostní architektura má být konstruována z prvků kolektivní či kooperativní bezpečnosti, zda se má stát jejím základem projekt „společného evropského domu“ nebo jiná vize. Další se domnívali, že postačí, bude-li v Evropě prosazen „mírový řád“, v němž budou svobodné a demokratické státy rozvíjet vzájemné partnerské vztahy a v souladu s ním budou všestranně spolupracovat. Bylo jasné, že hlavní příčinou rozdílných názorů na model evropské bezpečnosti zůstaly podstatné difference v hierarchii hodnot, na nichž byly založeny politické systémy států, jež se měly na jeho budování podílet.

Odhadovalo se, že dynamika procesu sblížování obou částí Evropy, která se prosadila ke konci 80. let, umožní snad do konce století tyto rozdíly překonat. M. Gorbačov ještě v červenci 1989 ve svém vystoupení před Radou Evropy ve Štrasburku kritizoval autory četných vojenskopolitických koncepcí na Západě, že překonání rozdělení Evropy ztotožňují s „překonáním socialismu“. V této základní otázce se však katastrofálně zmylil. Demokratická a pluralitní Evropa se skutečně nechtěla, ale ani nemohla integrovat s totalitními režimy. Život navíc ukázal, že jeho výtky byly zbytečné. Národy střední, jihovýchodní a východní Evropy tuto překážku odstranily okamžitě v prvním pořadí, bezprostředně poté, co se pro to vytvořila nejbližší vhodná historická příležitost.

Spontánně se zřekly nejen stalinského a brežněvského pojetí socialismu, ale převážná většina z nich se jednoznačně přihlásila i k základním hodnotám západní civilizace - demokracii a politickému pluralismu - a k principům tržního hospodářství. V postkomunistické Evropě převážilo odhodlání hledat cestu k výkonnému a prosperujícímu systému, oprostěnému od zjednodušených konfrontačních ideologických schémat. Tím byl v podstatě odstraněn hlavní zdroj rozkolu Evropy. V důsledku toho se zcela změnilo i pořadí priorit v helsinském procesu a naléhavost řešení jednotlivých otázek evropské bezpečnosti.

Od porevoluční euforie k tvrdé realitě posttotalitní Evropy

Po pádu totalitních režimů ve střední, jihovýchodní a východní Evropě a po sjednocení Německa se vytvořily objektivně příznivé předpoklady pro politické a vojenské překonání důsledků dlouholetého rozdělení Evropy. Pařížská schůzka nejvyšších vládních a státních představitelů účastnických států KBSE v listopadu

1990 v Chartě pro novou Evropu v poněkud patetickém tónu konstatovala: „Evropa se osvobozuje od dědictví minulosti. Díky odvaze mužů a žen, vůli národů a síle myšlenek Závěrečného aktu z Helsink, nadchází v Evropě nový věk demokracie, míru a jednoty.“ (Charta pro novou Evropu, Hospodářské noviny, Praha, 27. 11. 1990, s. 13).

Další léta evropského vývoje však ukázala, že po skončení studené války, odstranění železné opony mezi Východem a Západem a po zbourání jejich hrůzných symbolů - zdí a plotů z ostnatých drátů - zůstaly na „evropském válcíšti“ ještě velké haldy ruin, zejména ekonomických a morálních. Bezpečnost kontinentu ohrožuje i značné množství nevybuchlé, ale již vybuchující politické, nacionalistické a ideologické „munice“. Cestu k stabilitě ztěžují různé druhy zátarasů, překážek a nevyznačených minových polí. Likvidace těchto latentních důsledků „čtyřicetileté války“ si vyžádá mnohem delší čas a podstatně větší úsilí, než se původně předpokládalo.

Bezprostředně po pádu totalitních režimů se zdálo, že nastala historická příležitost pro vytvoření evropského systému kolektivní bezpečnosti, jehož integrující institucí by se mohla stát KBSE. Tato představa však byla velmi brzo zpochybněna. Velký podíl na tom měla nepřipravenost samotné KBSE na tak rozsáhlý a náročný úkol. Podstatnějším důvodem však byla prohlubující se roztržičnost evropské politické scény, zejména v postkomunistické části kontinentu. Během čtyřiceti let studené války se vytvořily v politické, ekonomické a bezpečnostní oblasti mezi prosperující a totalitní částí Evropy hluboké asymetrie, jejichž důsledky ztěžují cestu k celoevropskému konsensu při řešení bezpečnostních otázek.

Nejvýznamnějším faktorem, jenž ovlivňuje proces hledání optimálního modelu bezpečnosti starého kontinentu, je především vývoj v postkomunistických zemích. V důsledku hluboké ekonomické recese se zkomplikovala situace i ve vyspělých státech Evropy, což neprospívá jejich vzájemným vztahům. Neočekávané problémy zbrzdily i proces politické integrace. To vše oslabuje úsilí o vytvoření celoevropského bezpečnostního systému.

Z průběhu i výsledků helsinského summitu členských států KBSE v červenci 1992 vyzařují zvýšené obavy o budoucnost míru a bezpečnosti na kontinentu. Primárním ukazatelem stavu evropské bezpečnosti je úroveň vztahů mezi státy, které se na tomto procesu podílejí. Přestože se důsledky mnoholetého působení totalitních režimů negativním způsobem promítají především do vnitropolitických poměrů postkomunistických zemí a do situace regionů k nimž patří, zprostředkovaně ovlivňují i kvalitu bezpečnostní spolupráce v celé Evropě, a to podstatně.

Hledání optimálního řešení

Přitom jsme svědky paradoxních jevů. Sjednocování Evropy, jako jeden z hlavních očekávaných výsledků konce studené války, mělo vést ke kvalitativně vyšší úrovni bezpečnosti kontinentu a tím i každého státu. Problémy vnitropolitického vývoje některých transformujících se zemí se však místo toho staly nejvýznamnějším zdrojem evropské nestability. Ta prohlubuje dosavadní asymetrii v bezpečnostní oblasti mezi různými skupinami států kontinentu a působí jako

katalyzátor pokračující diferenciacce postkomunistických zemí. Proces sjednocování Evropy to nejen brzdí, ale může jej i vážně ohrozit.

Vzhledem k tomu se objektivní potřeba rozšíření a zefektivnění evropské bezpečnostní spolupráce do politiky většiny zainteresovaných vlád neprosazuje s odpovídající naléhavostí. Zejména u relativně stabilizovaných postkomunistických států místo toho převládá snaha o selektivní zajištění vlastní bezpečnosti s využitím osvědčených struktur západní Evropy. Soustřeďují se přitom na řešení aktuálních bezprostředních problémů, aniž vždy berou náležitý zřetel na globální požadavky v širších a časově vzdálenějších souvislostech.

Na utváření negativních stránek evropské bezpečnostní situace mají v současnosti hlavní podíl lokální konflikty, převážně etnického charakteru. Přitom ale dominantním rysem evropského bezpečnostního prostředí nadále zůstává skutečnost, že potenciál hrozby rozsáhlých mezistátních válek a velkoplošné agrese je minimální. Lze říci, že nedosahuje kritické hranice pravděpodobnosti vzniku. Je to kumulovaný důsledek působení řady pozitivních faktorů. K nejdůležitějším z nich patří úroveň vojenskopolitických vztahů mezi účastníky evropského procesu a efekt opatření v oblasti omezování zbrojní produkce, kontroly zbrojení, upevňování důvěry a transparence ozbrojených sil a jejich aktivit.

Nejen Evropa, ale i celá planeta je v této době, i když zatím jen dočasně, zbavena hrozby jaderného konfliktu. K tomu, aby byla možnost světové nukleární katastrofy zcela vyloučena, je nezbytné neustále upevňovat a rozvíjet vojenské strategické partnerství mezi jadernými mocnostmi. Prioritou nejvyššího významu proto je kultivování takového bezpečnostního prostředí v Evropě, v němž by i nadále byla vyloučena možnost vzniku vojenského nepřátelství z politických a materiálně technických důvodů. Jinými slovy - je nezbytné předcházet vzniku jakýchkoli situací, které by mohly vést k ohrožení dnešního stavu. Odpovědnost za bezpečnost svých zemí zavazuje politiky Evropy a Severní Ameriky, aby **nedopustili nové vojenské rozdělení starého kontinentu.**

Kdyby se mocnost, jež disponuje nejen druhým největším jaderným potenciálem na světě, ale i obrovskými konvenčními silami, dostala do izolace a ztratila pocit sounáležitosti, mohla by se pro ostatní stát podstatně nebezpečnější hrozbou než nyní. Výsledky prvních demokratických parlamentních voleb v Ruské federaci v prosinci m. r., které mnohé znepokojují, jsou v jistém smyslu odrazem určité frustrace části společnosti v důsledku ztrát, jež tuto zemi po pádu komunistických režimů a po rozpadu sovětského impéria permanentně postihují. Apriorní podezírání nebo dokonce nepřátelské reakce části evropských politiků na ně a na jednotlivé projevy hektické ruské vnitropolitické scény jen nahrávají extrémním silám.

Není snadné překonat stereotypy konfrontační psychologie a zbavit se obav z hrozeb bipolárních vztahů. Proto je tak obtížné formulovat správnou politiku vůči bývalému protivníkovi. Na jedné straně je nezbytné přispívat k jeho obnově, ale tak, aby nedocházelo k znovuoživení jeho imperiálních ambicí v rozsahu, který by mohl vést k revitalizaci konfrontace. Na druhé straně je třeba jej s taktem a odpovídající obezřetností zapojovat do řešení mezinárodních problémů v míře, jež odpovídá jeho geostrategickému významu. Stanovit přitom správné proporce je nesmírně obtížné. Určujícím hlediskem však musí být snaha o vytváření takového

ovzduší, v němž by návrat k jaderné konfrontaci nebyl možný. Kdyby se to nepodařilo, Evropa by se opět ocitla ve stínu absolutního ohrožení.

Zachování pokud možno dobrých partnerských vztahů s Ruskem je proto dikto-
váno především nezbytností zabránit vzniku rizik, která by vyplynula z případné
recidivy jaderné konfrontace, ale i z potenciálních důsledků šíření jaderných zbraní
hromadného ničení v rozvojovém světě. Proto **jednou z hlavních priorit
evropské bezpečnostní politiky je kultivování příznivých podmínek pro
rozvoj celoevropské vojenskopolitické spolupráce. Jednou z cest jak toho
dosáhnout je vojenská spolupráce členských států NATO s bývalými
protivníky na platformě Severoatlantické rady pro kooperaci (NACC), ale
zejména projekt Partnerství pro mír.**

Teprve budou-li demokratické síly v Rusku zcela poraženy a šance zapojit tuto
velmoc do bezpečnostní spolupráce v Evropě bude definitivně zmařena, bude
nutné na nově vzniklou situaci reagovat způsoby, odpovídajícími charakteru z ní
vyplývajících hrozeb. Rakovině nelze předcházet tím, že dosud nenapadený orga-
nismus preventivně vystavíme radioaktivnímu záření a podáváme mu cytostatika.

Nacionální či koaliční opatření, která by sledovala upevnění jen vlastní
bezpečnosti jednoho nebo skupiny států bez ohledu na důsledku širších souvislostí
a vzdálenějších časových horizontů, by mohla mít kontraproduktivní účinek. I proto
je hledání optimálních přístupů k řešení otázek evropské bezpečnosti v tomto
přechodném období značně obtížné.